

על העניין שזכה לתואר „עניין עדין מאד” „מצב ע סיני שני!”

הרצוי לעזרתי, מבלי שהיו לו זמן או חשק לחשוב על הדברים עד הסוף. זהו המצב שנתגלה ללוי אשכול בהיכנסו לתפקיד. הוא גילה שיש צורך דחוף לבדוק מחדש פעולות בעלות חשיבות מכרעת, שנעשו כמעט בהיסח הדעת, בדרך של התקששות פרטיוניות פה ושם, ומימון מן היד-אל-הפה.

אשכול הוא איש ההגיון. הוא תבע כי בדיקה יסודית של ההשקעות והתוצאות הצפויות, של ההסתעפויות הבינלאומיות והיתרונות — בדיקה שהיתה צריכה להיערך — אך לא נערכה — לפני התחלת הפעולות עצמן.

תוך כדי כך נתגלו, בשטחים שונים, גם ליקויים מהדמים שהוסתרו עד כה. נתגלה כי ביצועים מסויימים, המתארים את עצמם כגאוני הישגיות והביצוע, אחרים לביצוע מיליונים בלתי-ספורים, לחוסר-כישרון כללי בתיכנון ובניהול, לחוסר כל השגחה וביקורת.

כל זה הביא לכך שאשכול ראה צורך לבדוק מחדש את הרעיונות, התוכניות והמעשים בשטחים שונים.

כמה ששלמו האנדרלמוסיה וחוסר-המחשבה, בשנים הראשונות, גם בשטחים מסוג אחר לגמרי, נתגלה במאמר יבש, אך מוחק, שנפרסם בבטאון המקצועי של צה"ל, מערכות החותם: רב-אלוף חיים לסקוב.

מבלי להזכיר שמות, היה מאמר זה התקפה מוחצת על שמעון פרס, ולמעשה גם על דויד בן-גוריון עצמו.

הנושא: הסיסמה החביבה ביותר על דויד בן-גוריון ושמעון פרס — הפיתוח הטכנולוגי של כלי-נשק חדשים, הדורשים לצורך הרב זעה. טען לסקוב: „הניגשים לעניין זה תוך שימוש במונחים של נשק הרחוקה, חייבים לזכור כי ביזבוז הוא לשבור זוגיות בסטיליזציה, אם אפשר לעשות זאת באבן פשוטה.”

במילים אחרות: הרעיונות החביבים ביותר על בן-גוריון-פרס לא היו אלא ביזבוז פנטסטי, ללא הגיון וצורך צבאיים.

בהגיון-ברזל הגיע לסקוב לנקודת-המוקד של תפיסת פרס, סוחר-הנשק שלא היה מעולם חייל: אי-ההבנה כי הנשק הוא רק אחד הגורמים הרבים המכריעים בענייני בטחון, במלחמה ובשלום. כדי להבליט את השטח המצומצם בו התמצא, השתדל פרס תמיד לשים את הדגש הבלעדי על הנשק, כולל הפיתוח הטכנולוגי — תוך התעלמות גמורה מגורמים אנושיים, רמת הפיקוד, רוח החץ, אירגון הצבא, שיקולי טקטיקה ואיסטראטגיה. לציג לסקוב, המפקד הקרבי המצטיין: „במלחמה עלול צד אחד, אף זה אשר לו נשק מגוון, ממש כגונוני הקשת, להפסיד בגלל פיקוד לקוי, או באם יופעל עליו איזה גז מצדו.”

האיסטרטגיה של הכוח המרתיע, המדבר על, כוח מרתיע — הרי הוא נמצא מבטל את תגורם האנושי, כחלק מן הכוח המרתיע. המדבר על, נשק מרתיע דומה למי שנסתרה ממנו חשיבותה של מנהיגות בקרב — החל ממפקד-הכיתה וסיים המוסט, וכלה במנהיג האיסטרטגיה של הכוח: או שדומה הוא למי שרוח-הלחימה של הצבא וערכי-הלחימה שלו... אינם אומרים לו דבר וחצי-דבר.”

התקפתו של לסקוב לא באה במיקרה דחקא בשעה זו. היא מסמלת את אחת התופעות החשובות ביותר במלחמת את בניסחו של לוי אשכול לתפקיד: נכונותם של אנשי-בטחון רבים לפתוח את הפה.

בימי בן-גוריון, ידע כל אדם כי אין כל טעם להתנגד לתפיסתו של פרס. התוצאה היחידה יכלה להיות טרף מהיר לקאריירה — כפי שנוכח חיים לסקוב עצמו, כאשר הת' פוטר כתוצאה מחילוקי-דעות עם פרס על בעייה מיקצועית.

לוי אשכול, מי שהיה המנהל הראשון של משרד-הבטחון עם קום המדינה, עודד אחידה והקשמי בגלוי דעות מנוגדות. תוך כדי כך נתגלה כי אנשי-בטחון רבים, בעלי מישקל מיקצועי ומוסרי רב, מתנגדים בהריפות לתפיסות מסויימות בשטח הפיתוח הטכנולוגי. הפתיחה של דעות אלה: במקום להיתפס לסיסמות מפתות, כגון „נשק מרתיע”, יש לחזק את צה"ל בשטחים המקובלים.

חיים לסקוב, שהוא אורה, הפך דוברם הגלוי של דעות אלה — אך הוא לא היחיד הדוגל בהן. אחד מנציגיהן הבולטים ביותר הוא יבאל אלון, אלוף-הפלמ"ח עטור-הניצחון. שותפים לך, מיטב אנשי-הבטחון של המדינה. שמעון פרס נשאר כמעט בודד — דחקא באותו שטח אותו הוא מתיימר לייצג.

זוירה כללית זו של בדיקת שטחים שונים, מטביעה את חותמה גם על העט"מ. בשעתם קמו בישראל כמה חוגים — וביניהם העולם הזה — שתבעו זה תנ קוט ישראל עצמה ביוזמה נועזת. טענו חוגים אלה אז: מאחר וברור מראש כי אמריקה לא תרשה לישראל לפעול באופן חופשי בשטח זה, מוטב שישראל עצמה תטנה בעניין זה למסודות הבינלאומיים. תחתיה תוכנית ברורה שתשומר על האינטרסים החיוניים של ישראל. אילו נעשה הדבר, היה הוויכוח מתנהל עתה על תוכנית ישראלית, על פי יוזמה ישראלית, בעיתוי הנוח לישראל.

אך רעיון זה נידחה בצניף-קצף לא רק על-ידי דויד בן-גוריון, אלא גם על-ידי גולדה מאיר ושמעון פרס, שעשו בעניין זה יד אחת. טענותיהם היו בלתי-סבירות ואף מבלבלות וסותרות. אך מאחר והציבור הרחב לא יכול היה לעקוב אחרי הוויכוח, תוך ידיעת הפר' טים הקובעים, ניצחה העמדה הרישמית. רק עתה מתגלה כי לא היה לה על מה לסמוך — ושהיה מבוססת על חוסר-מחשבה משוער ונאיביות מחרידה.

כדי הנשיא קנדי, בבנייתה, הוציא את היוזמה מידי ישראל. התיכוח יתנהל עתה על-פי דרישה אמריקאית, בעיתוי הנוח לאמריקאים, בהתאם לאינטרס האמריקאי. ישראל מופיעה ברמות הסרבן, המעמיד תנאים קטנוניים.

אולם ממשלת אשכול עומדת בעניין זה במצב בלתי-נעים במיוחד. למרות כל הדיבורים הרמים, אין כל אפשרות לעמוד לאורך ימים מול הלחץ האמריקאי.

אך אשכול גם אינו יכול לחתור — כי בזאת יתן פיתחון-פה לביצועיסטים הצעירים, שיראו בכך אמתלה מצוינת לטעון כי אשכול חלש, ותרו ורכוכי.

יתכן כי זוהי המלכודת האמתית שטמן דויד בן-גוריון לרגלי יורשו.

ונח הדיש נוסף למונחים הסתומים, המהמים את המילון המדיני של אורחי ישראל. הוא יתפוס מעתה מקום נכבד בין מונחים כגון „עסק הביש”, „האדם השלישי”, „הקצין הבכיר”, „סכסכי”, „האיש הקטן ושאר מילות-צופן, בהן נאלץ עתון ישראלי להשתמש בבואו לספר על אנשים ומאורעות — שתוארו כפרוטרוט בעתוני העולם.

המונח החדש הוא: „עניין עדין מאד”. עניין זה מסעיר את הממשלה. יש הנוטים לחיבורים לנשיא קנדי ויש השוללים ויתורים כלשהם. יש היונים על עט"מ. יש רוב, ויש מיעוט. כך בכותרות ראשיות ובמקומות בולטים, הבאים ללמד את הקורא, ש-העניין העדין-מאד הוא גם עניין-השוב-מאד.

תוכנו של העניין לא פורסם. הקורא למד רק, כי זהו עניין הנידון בחליפת-מכתבים של הנשיא קנדי עם ממשלת ישראל, שהוא נוגע לראש-הממשלה, שהוא מעסיק את הממשלה כולה מזה כמה וכמה זמן, ושהוא בעל אופי מדיני ראשון-במעלה.

אך יתכן כי כל ההגדרות האלה אינן ממצות את חשיבותו המכ-רעת של העניין-העדין-מאד.

כי מאחורי כל הרמזים ומילות-הצופן מתחבאת מלחמה מדינית, שאפשר להשוותה רק למאורע אחד בחיי המדינה: מובצע-סיני.

ואכן, נקודת-הדימון בין עט"מ ובין מובצע-סיני מפליאות. בין השאר:

- בשני המיקרים, עומדת ממשלת ישראל מול לחץ כבד של המעצמות הגדולות.
- בשני המיקרים, מגיע הלחץ האמריקאי לממדי אולטימטום.
- בשני המיקרים, סמכה ממשלת ישראל על ידיים אירופיים, שמישקלם נתגלה כאפסי, בבוא הכרעה.
- בשני המיקרים, נידרש מישראל נסיגה גדולה ומכאיבה.
- בזה נסחמים הדימון. כי בעוד שבמובצע-סיני היה פעולה צבאית, וישראל נדרשה לסגת משטח-ארמה שעל גבי המפה, הרי העניין העדין-מאד הוא בעל אופי שונה לגמרי, ומישראל נדרשת נסיגה מסוג אחר.

אך יתכן כי בחשבון הסופי, עט"מ השוב יותר אף ממובצע סיני.

הנידעות רציניים יבואו מראש כי תבוא התערבות אמריקאית חריפה בעניין זה. אולם עיתוי ההתערבות היה מפתיע למדי.

בימי המשבר הירדני הטילה הממשלה על דויד בן-גוריון לשלוח אגרות לראשי המדינות, להזהיר כי במיקרה של נפילת חוסיין, תיאלץ ישראל להבטיח את בטחונה. הרמו הברור: פלישה לירדן.

מדינאי הסטייט-דפוטנט הבחינו מייד שכאן נוצרה פירצה — כי במכתב זה שיתפה ישראל את חשינתון בכעיות בטחונה. הם יעצו לנשיא קנדי לנצל את ההזדמנות ולעורר בתושבתי שטח אחר לגמרי, בו מעוררות פעולות ישראל את דאגתה החמורה של ארצות-הברית.

קנדי ביקש במכתבו תשובה על עניין זה. הבקשה אומנם לא נוסחה כצורה אולטימטיבית, אך היא לא השאירה ספק ביחס לחומרה שמיחסת אמריקה לעניין זה.

עברו שבועות, ודויד בן-גוריון התפטר מתפקידו. יש הסבורים כי יש קשר אמיץ בין התפטרות זו, ובין חליפת-המכתבים הבלתי-גמורה עם הנשיא קנדי.

כדברי אחד מיריבי בן-גוריון בפמאי: „בן-גוריון ראה עניין זה כגולת-הכותרת של מפעל-חייו. לפתע נוכח לדעת כי לא יוכל להגשים אותו, אלא להיטר, יצטרך לוותר גם על מה שאשכור עשה. לא היה לו שום חשק לבצע את החיבור בצעמו. לכן התפטר, והשאיר את העבודה המלוכלכת ליורשיו. כך יוכל תמיד להאשים את אשכול בחתרתו, ובחיתור על עניין לאומי חיוני.”

אם נכונה סברה זו, אם לאו: לוי אשכול מצא עניין זה על שולחן עבודתו בהיכנסו לתפקידו החדשים.

גם האמריקאים לא הניחו לו לשכוח זאת. מיד עם היכנסו לתפקיד, ניצלו את החזמנות הראשונה כדי להזכיר לראש-הממשלה החדש, בעדינות, כי עדיין לא קיבלו תשובה לפנייה שהיתה כלולה במכתבו של הנשיא קנדי.

ל זה הביא את ממשלת-אשכול, כבר בימה הראשונים, אל הצורך להכריע בעניין החשוב ביותר, העומד ומה שנים בפני ממשלת-ישראל.

אבל לא היתה זאת הסיבה היחידה לחשבוני-נפש על נושא זה. יתכן שגם לולא היתה כלל פנייה של הנשיא קנדי, היה לוי אשכול מחליט להביא פרשה זו להכרעה חדשה בפני הממשלה.

כי בהיכנסו לתפקידו, מצא לוי אשכול מצב שהדהים גם אותו. אלף ואחת עובדות הוכיחו כי לא בא לרשת את דויד בן-גוריון, אלא מקום שהיה ריק זה מכבר. כי זוהי העבודה המרה:

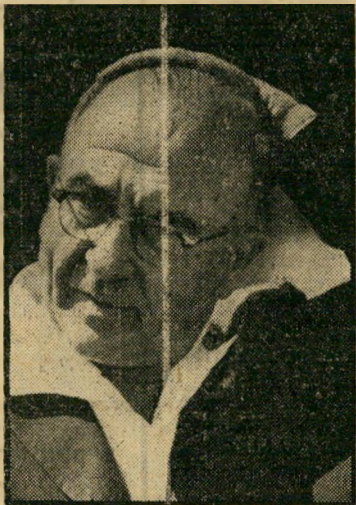
מזה שנים לא היה למדינת-ישראל שריבטחון אמיתי, וגם לא ראש-ממשלה אמיתי.

אם השאיר דויד בן-גוריון בענייני-בטחון חופש-פעולה מוחלט לשמעון פרס, תוך הונחה גמורה של התפקידים שהוטלו על שרי-בטחון בתוקף החוק והסדר הדמוקראטי, הרי בורג ראש-הממשלה לא עשה הרבה יותר.

הוא לא היה מנהל הממשלה, הסכור השבוע אחר השרים, אלא מעין יושבראש מועצת המנהלים. וזה לא מספיק.

כך נעשו מעשיו גורליים, בשטחים שונים, מבלי שאיש חשב ברצוי נות על תוצאותיהם הצפויות — מבחינה לאומית ובינלאומית, פנימית וחיצונית, כלכלית ותקציבית, בטחונת ומוסרית.

האמביציות הפרטיות של אנשים מסויימים דחפו את הממשלה בכיונים מסויימים, ללא החלטה אמיתית, וללא מחשבה יתרה. ראש-הממשלה לא היה המחליט, אלא נותף בכיון

לוי אשכול

ידע לענות דבר רציני ומכובד! אני שואל את עצמי, ואף אני איני יודע למצוא תשרי בה מכובדת ורצינית לשאלה זו. על התרשמותו מאחת הפגישות של חוגי-הצעירים: „יצאתי שבור ורצוף. שאל-”

אשכול התקף את דויד אשית. בגלוי וב-בירור: „אתה מהלך בארץ ובעתונות חו"ל, וטוען שאינך נהנה מאמונו המלא של ראש-הממשלה. אני שואל: מה עלי לעשות? האם אני יכול לצאת לרחוב ולטעון בכל עתון